

АНАЛІЗ ПРОЦЕНТНИХ РИЗИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Розвиток ринкових відносин у нашій країні посилює конкуренцію, сприяє розширенню економічної діяльності суб'єктів господарювання. Щоб досягти успіху в бізнесі, потрібні оригінальні рішення та дії, постійний творчий пошук, мобільність і готовність до впровадження нововведень. Усе це неминує пов'язане з ризиком. Ризик — невід'ємна складова людського життя. Він породжується невизначеністю, відсутністю достатньо повної інформації про подію чи явище та неможливістю прогнозувати розвиток подій. Ризик виникає тоді, коли рішення вибирається з кількох можливих варіантів і немає впевненості, що воно найефективніше.

У наукових працях, присвячених питанню дослідження ризику, чимало суперечливих підходів до визначення категорії "ризик". Умовно всіх дослідників можна поділити на дві групи. Перші трактують ризик як щось негативне, неминує пов'язане з економічними (фінансовими) втратами. Друга група дослідників вважає, що ризик може привести не тільки до негативного, а й до позитивного результату. Отже ризик - потенційна ймовірність відхилення спланованого економічного фінансового результату.

З наведеного вище впливають складові категорії „ризик”, а саме: наявність ризику в усіх видах економічної діяльності (економічна складова); неможливість точно спрогнозувати основні тенденції розвитку кон'юнктури ринку; ймовірність одержання як прибутку, так і збитку[1].

У банківській справі ризик — це потенційна можливість недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх або внутрішніх факторів[2].

Серед банківських ризиків виділяють наступні: кредитний, ризик ринку цінних паперів, валютний, вимоги депозитів, процентний. У даний час органи банківського регулювання і комерційні банки в країнах з розвиненою фінансовою системою розглядають процентний ризик як другий по важливості після кредитного ризику незалежно від розмірів комерційного банку. Принципи управління процентним ризиком наведені Базельським комітетом визначають процентний ризик, як небажану зміну стану процентних ставок [3].

Негативна дія процентного ризику на фінансовий стан комерційного банку, його доходи і капітал потребує особливої уваги менеджменту. В зв'язку з цим вплив процентного ризику на доходи і капітал банку доцільно розглядати в двох аспектах. По-перше, це традиційний підхід до процентного ризику, при якому увага концентрується на вплив зміни процентних ставок на чистий процентний дохід банку. Розуміння другого аспекту проблеми процентного ризику потребує розглядати динаміку процентних ставок та її вплив на фінансову стійкість кредитних організацій: від коливання процентних ставок залежить вартість банківських активів, пасивів, тобто достатність капіталу банку.

Процентний ризик класифікують за такими напрямками:

— ризик зміни ціни активів і пасивів - виникає із-за незбалансованості суми активів і пасивів за плаваючою процентною ставкою, а також із-за тимчасового розриву термінів погашення активів і пасивів за фіксованою процентною ставкою ;

— ризик зміни кривій прибутковості-виникає із-за очікування зниження або збільшення ринкових процентних ставок , що приводять до збереження капіталу або його приросту;

— базисний ризик – характеризує рівномірне отримання чистого процентного доходу, що пов'язан з розходженням за часом в отриманні процентних ставок по активам й сплаті процентних ставок по пасивам;

— опціоні ризики пов'язані з використанням безпосередньо процентних опціонів. Звертаємо увагу, що згідно з постановою НБУ опціон - строкова угода, з одного боку - покупцеві опціону надається виключне та безумовне право вибору здійснювати операцію купівлі-продажу; з другого боку - продавець опціону зобов'язаний виконувати рішення покупця опціону і не має права відмовитися від своїх зобов'язань[4].

Чинники, що впливають на розмір процентного ризику розділяють на внутрішні і зовнішні. До зовнішніх чинників відносяться: нестабільність ринкової кон'юнктури в частині процентного ризику; правове регулювання процентного ризику; політичні умови; економічний стан у країні; конкуренція на ринку банківських послуг; взаємовідносини з партнерами, і клієнтами; міжнародні події. До внутрішніх чинників процентного ризику можна віднести: відсутність чіткої стратегії банку при управлінні процентним ризиком; прорахунки в управлінні банківськими операціями, що приводять до створення ризикових позицій (виникнення незбалансованості структури і термінів погашення активів і пасивів, невірні прогнози зміни кривої прибутковості і тому подібне); відсутність розробленої програми хеджування процентних ризиків; недоліки планування і прогнозування розвитку банку; помилки персоналу при здійсненні операцій.

Найбільший вплив процентного ризику мають банки, які за мету своєї діяльності обирають одержання спекулятивного прибутку, а також банки, які не приділяють достатньої уваги прогнозуванню зміни ставок відсотка, що є одним з методів страхування процентного ризику.

Прогнозування рівня процентних ставок повинно враховувати наступні тенденції: прискорення темпів зростання грошової маси сприяє зниженню рівня процентних ставок; значні темпи зростання макроекономічних показників розвитку країни можуть свідчити про інфляцію, що приводить до збільшення процентних ставок; положення кривої прибутковості вказує на зростання або зниження короткострокових процентних ставок .

Важливим чинником для прогнозу процентних ставок є інфляційне очікування, оскільки інфляція означає зміну процентних ставок, що утворює процентний ризик. Визначити майбутній рух темпів інфляції дозволяє формула процентного ризику, яка носить назву «Модель Фішера»[4, с.92] :

$$\begin{array}{l} \text{Ринкова} \\ \text{процентна} \\ \text{ставка} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Реальна} \\ \text{процентна} \\ \text{ставка} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Очікуваний} \\ \text{рівень} \\ \text{інфляції} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Ризик-премія (ризик} \\ \text{недотримання терміну} \\ \text{погашення кредиту , ризик} \\ \text{непогашення кредиту)} \end{array}$$

Отже, стабільний розвиток комерційних банків як складових банківської системи країни неможливий без ретельного вивчення та розуміння сутності процентного ризику.

Література

1. **Бобиль В.** Сучасний ризик-менеджмент у банківській діяльності: теоретичні аспекти /В.Бобиль//Вісник НБУ.- 2008.-№11.С 28-32.2.**Кириченко О.** Управління ризиками у сфері банківського споживчого кредитування /О.Кириченко, Л. Патерікіна //Банківська справа.- 2008.- № 6.-С19-27.3.**Принципи** управління ризиком процентної ставки./Базельський Комітет з питань Банківського Нагляду Базель Вересень 1997 року.[Електронний ресурс].- Режим доступу :www.bank.gov.ua.4.**Постанова** Правління Національного банку України «Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України» від 02 серпня 2004 року №361.[Електронний ресурс].-Режим доступу <http://www.nau.kiev.ua>.5.**Батракова Л.Г.** Аналіз процентної політики комерційного банку/Л.Г.Батракова.-М.:Логос,2002.-152с.